

پس از مطالعه این بخش از فراگیر انتظار می رود با :

صفحه

1 نسخه نویسی و نسخه پیچی ----- 1

1 نسخه پیچی ----- 1

2 عوامل تاثیرگذار بر نسخه پیچی ----- 2

3 مراحل نسخه پیچی ----- 3

4 چارچوب یک نسخه ----- 4

7 مشخصات عمومی شکل های دارویی ----- 7

نکات قابل توجه هنگام نسخه پیچی جهت

9 کاهش کسورات ----- 9

11 مهمترین خطاها هنگام نسخه پیچی ----- 11

12 آشنائی با اختصارات رایج در نسخ ----- 12

13 مهمترین نسخ مشمول کسورات ----- 13

آشنا شوند

واحد دارویی مرکز بهداشت استان

نسخه نویسی و نسخه پیچی

نسخه حاوی تشخیص پزشک و داروها و دستورات لازم برای بهبود بیمار است. نسخه نویسی دارای قواعدی است که رعایت آنها موجب بهره وری و اثربخشی بیشتر خواهد شد. رعایت اصول نسخه نویسی اولاً مستلزم اطلاع از اصول آن و ثانیاً اجراء آنها هنگام نسخه نویسی است که این یکی منوط به تمرین هر چه بیشتر است. نسخه نویسی منطقی به معنای تجویز مؤثرترین و سالم ترین دارو برای یک بیماری با توجه به ویژگی های بیمار می باشد.

نظام سلامت، پزشکان، داروسازان، بیماران همگی به نحوی در مراحل درمان و مصرف منطقی دارو دخالت دارند. پزشک با تجویز منطقی دارو، داروساز با نسخه پیچی صحیح و بیمار با مصرف واقعی دارو.

نسخه پیچی یک نقش بحرانی و مهم در مراحل درمان ایفا می کند و یکی از عوامل حیاتی و مهم مصرف منطقی دارو می باشد.

روش های نسخه پیچی نامناسب می تواند منجر به بروز مشکل برای بیمار شود.

نسخه پیچی

نسخه پیچی شامل خواندن صحیح نسخه، فراهم کردن داروی صحیح آن و برچسب گذاری دارو مطابق دستور نویسنده نسخه برای مصرف بیمار می باشد. یا به زبان دیگر نسخه پیچی شامل تمام فعالیت هایی است که در بین زمانی که نسخه ارائه می شود و دارو یا دیگر اقلام نسخه شده به بیمار تحویل داده می شود، اتفاق می افتد.

نسخه پیچی می تواند در یک کلینیک خصوصی یا عمومی، مرکز بهداشت، بیمارستان یا داروخانه خصوصی انجام شود.

فرد نسخه پیچ باید آموزش های لازم را داشته باشد و تجربیات لازم را کسب کرده باشد.

عوامل تاثیرگذار بر نسخه پیچی

1- محیط نسخه پیچی

--کارکنان

--محیط فیزیکی

--قفسه ها و محل نگه داری استوک دارویی

--سطوح مورد مصرف در طی انجام کار

--وسایل و مواد دسته بندی

کارکنان: کلیه پرسنل نسخه پیچ باید بهداشت را رعایت کنند و از روپوش سفید استفاده نمایند.

محیط داروخانه: باید تا آنجا که ممکن است عاری از گرد و غبار و کثیفی باشد. فضای داروخانه باید ایمن باشد و برای رفت و آمد پرسنل داروخانه فضای کافی و مناسب باشد.

قفسه ها، کف داروخانه، میز کار و سطوح دیگر باید تمیز نگه داشته شود.

وسایل نسخه پیچی از جمله ظروف برای شمارش دارو باید تمیز باشد و بعد از استفاده برای یک دارو برای شمارش داروی بعدی تمیز شود تا داروی بعدی با ذرات داروی قبلی آلوده نشود.

2- شخص نسخه پیچ

شخص نسخه پیچ باید:

1- اطلاعات لازم در مورد داروهایی که پیچیده می شود را داشته باشد (از جمله مصرف عمومی، دوز معمول، اطلاعاتی در مورد نحوه مصرف، عوارض جانبی شایع، تداخلات شایع با سایر داروها یا با غذا و شرایط نگهداری داروها)

2- دارای مهارت های ریاضی و محاسبه ای دقیق و صحیح باشند.

3- دارای مهارت های لازم جهت بررسی کیفیت داروها و فرآورده های دارویی باشند.

4- دارای دقت کافی بوده

5-مهارت هایی برای برقراری ارتباط موثر با بیماران داشته باشند

مراحل نسخه پیچی

* دریافت نسخه معتبر(ملاحظه تاریخ نسخه و اعتبار آن، نام بیمار و مشخصات آن، مشخصات پزشک، فاقد خط خوردگی)

* ترجمه و خواندن نسخه به طور صحیح

* فراهم کردن و آماده سازی اقلام مورد نیاز نسخه برای تحویل

* ثبت اقلام تحویلی

* تحویل دارو به بیمار همراه با دستورالعمل های واضح و توصیه های لازم

چارچوب یک نسخه

--تاریخ نسخه و اعتبار آن

--مشخصات پزشک

--نام ، سن و آدرس بیمار

--شروع نسخه

-- نام دارو

--شکل دارو

1- مشخصات پزشک : شامل نام و نام خانوادگی همراه با شماره نظام پزشکی است، پزشکان متخصص می توانند نام تخصص مربوط به خود را نیز ذکر نمایند و بعد از آن آدرس مطب نوشته شود

2- تاریخ نسخه : تاریخ نوشتن نسخه دارای اهمیت زیادی است هم از نظر قانونی و هم از نظر درمانی. از آنجایی که نسخه یک مدرک قابل استناد است، نوشتن تاریخ آن ضروری است. بعلاوه سازمانهای بیمه گر نسبت به تاریخ نسخه حساس بوده و در صورت مخدوش بودن از پذیرفتن آن خودداری می نمایند. تاریخ باید واضح بوده و دارای خط خوردگی نباشد. در صورت خط خوردگی، ذکر تاریخ صحیح در پشت نسخه همراه با مهر و امضاء پزشک می تواند سودمند باشد. سایر خط خوردگی ها نیز باید پشت نویسی شود. بهتر است

پزشکان محترم، دستورالعملهای هر نوع سازمان بیمه گری را در مورد ذکر تاریخ نسخه جويا شوند تا از وارد شدن خسارات مالی به خود و داروخانه جلوگیری نمایند. مثلاً بعضی سازمانهای بیمه گر در صورت خط خوردگی روز نسخه نویسی، بشرط پشت نویسی آن را می پذیرند ولی هر گونه خط خوردگی در ماه و سال را ولو پشت نویسی شده باشد نمی پذیرند و باعث کسورات می شود. هر ماه، بیمه ها، میلیون ها ریال بابت عدم داشتن تاریخ، تاریخ مخدوش، دفترچه های فاقد اعتبار و... از پزشکان و داروخانه ها کسر می نمایند. از آنجائیکه برخی داروها فقط برای مدت معینی تجویز می شوند لذا ذکر تاریخ نسخه برای تجدید یا عدم تجدید نسخه ضروری است.

3- نام ، سن و آدرس بیمار :

برای جلوگیری از اشتباه در نسخه پیچی و جابجا شدن داروی بیماران، ذکر نام و نام خانوادگی بیمار به شکل خوانا ضروری است. بارها اتفاق افتاده که حتی نام کوچک و فامیل دو بیمار با هم مشابه بوده (بخصوص در شهرهای کوچک) و باعث جابجا شدن داروی آنها شده است که ممکن است عوارض ناگواری را در پی داشته باشد. شایسته است پرسنل داروخانه ها هنگام صدا زدن بیمار، نام و نام خانوادگی کامل بیمار را ذکر نمایند و یا هنگام دریافت نسخه، شماره خاصی را به آنها اختصاص دهند. بعضی از فرمهای دارویی مخصوص سن یا جنس خاصی است، داروهای مربوط به نوزادان و زنان از این نوعند. لذا ذکر شکل داروی مربوطه ضروری است. گاهی از روی سن بیمار می توان فرم مورد نظر پزشک را تشخیص داد. لازم به ذکر است که شرکتهای بیمه گر نیز نوشتن سن بیمار را در راستای قوانین خود می دانند. از آنجائیکه ممکن است بعضی نسخه ها سهواً جابجا شوند اطلاع از آدرس بیمار برای جلوگیری از عواقب آن سودمند است.

4- شروع نسخه :

نسخه در تمام دنیا با علامت

شروع می شود. که بر گرفته از کلمه Recipe

(به معنی به این شکل اجرا کن یا به این صورت تهیه کنید) می باشد این علامت در سمت چپ و بالای نسخه نوشته می شود.

:

5- نام دارو :

نام دارو ممکن است بصورت ژنریک یا تجاری نوشته شود نام دارو باید به زبان انگلیسی باشد (از اسامی شیمیایی داروها خیلی کم استفاده می شود). نوشتن هر کدام از این اسامی دارای مزایا و معایبی است . در حال حاضر در کشور ایران بیش از 95٪ اسامی داروها، به صورت ژنریک نوشته می شود.

نام ژنریک نامی است که دارو در سراسر دنیا به آن نام شناخته می شود. در حالیکه همان نام ژنریک ممکن است دهها نام تجاری داشته باشد. به این صورت که هر کارخانه سازنده برای خود نام مخصوصی انتخاب می کند. مثلاً آسپرین دهها نام تجاری دارد. لذا انتظار می رود اثرات کلینیکی مشابهی داشته باشند. اما داروهای ژنریک ممکن است از نظر میزان و نوع مواد جانبی و شکل ظاهری دارو (رنگ، اندازه، شکل، مزه) تفاوت داشته باشند.

6- شکل دارو :

انتخاب راه مصرف دارو، یکی از مهمترین وظایف پزشک است زیرا هر کدام از راههای مصرف داروها، دارای مزایا و معایبی است. پزشک با توجه به وضعیت بیمار و ویژگیهای دارو و بیماری راه مصرف آن را تعیین می کند. بعد از نوشتن نام دارو، بلافاصله در همان سطر، فرم دارو بطور کامل نوشته می شود البته در بعضی از موارد ممکن است فرم دارو قبل از نام دارو نوشته شود. بعضی از پزشکان مخفف فرم دارو را می نویسند بعضی موارد که گاهی به علت ناخوانا بودن. ممکن است موجب بروز مشکل شود. بعضی از پزشکان یک نوع قرص را تجویز می کنند و آنگاه دستور می دهند که قرص نصف شود در حالیکه قرص به شکل غیر مسطح ساخته شده است که تقسیم مساوی آن مشکل است. قرص های خط دار را می توان براحتی تقسیم نمود. شایسته است پزشکان به تفاوت بین انواع قرص توجه داشته باشند.

لازم به یادآوری است، **مشخصات عمومی شکل های دارویی و مزایا و معایب** راههای مختلف مصرف آنها به شرح ذیل می باشد:

الف- شکل های دارویی سیستمیک (-):معایب (+): مزایا

1- خوراکی: (سوسپانسیون، شربت، قرص (روپوش دار، آهسته رهش) پودر، کپسول)

میزان تاثیر: (-) جذب غیر مطمئن و سوخت و ساز در عبور اول. (+) اثر تدریجی
بی ضرری: (-) مقادیر حداکثر غلظت پائین، جذب غیر مطمئن، تحریکات دستگاه گوارش.
راحتی: (-)؟ نحوه مصرف (کودکان- پیران)

2- زیر زبانی: (قرص، اسپری)

میزان تاثیر: (+) به سرعت اثر میکنند، سوخت و ساز عبور اول ندارد.
بی ضرری: (-) به آسانی اثرات مقدار مصرف بالا ایجاد میشود.
راحتی: (-) مصرف اسپری ها مشکل است، (+) مصرف قرص ها آسان است.

3- شیاف: (مقعدی)

میزان تاثیر: (-) جذب نامطمئن، (+) اثرات سوخت و ساز عبور اول ندارد.
بی ضرری: (-) تحریکات موضعی
راحتی: (+) در موارد تهوع و استفراغ و همچنین موقعی که بلع مشکل است.

4- استنشاقی: (گازها، بخارها)

میزان تاثیر: (+) اثرات سریع
بی ضرری: (-) تحریکات موضعی
راحتی: (-) مصرف آن به افراد ماهر نیاز دارد

5- تزریقی: (زیر پوستی، داخل عضلانی، داخل سیاه رگی، انفوریون)

میزان تاثیر: (+) اثرات سریع، سوخت و ساز عبور اول ندارد، تعیین مقدار مصرف دقیق ممکن است
بی ضرری: (-) امکان اثرات مقدار مصرف بالا وجود دارد، اغلب مسئله سترون نبودن مهم است
راحتی: (-) روش دردناک، به افراد ماهر نیاز دارد، از راه خوراکی هزینه بیشتری دارد.

ب- شکل های دارویی موضعی

میزان تاثیر: (+) امکان ایجاد غلظت های بالا وجود دارد، اثرات محدود سیستمیک
بی ضرری: (-) در موارد آنتی بیوتیک ها ممکن است حساسیت بوجود آورد، (+) اثرات سوء محدود
راحتی: (-) مصرف بعضی از شکل های مهملی مشکل است.

1- پوستی: (پماد، کرم، لوسیون، خمیر)

2- دستگاہهای حسی: (قطره چشمی، پماد چشمی، قطره گوش، قطره بینی)

3- خوراکی / موضعی: (قرص، سوسپانسیون)

4- مقعدی / موضعی: (شیاف، محلول تنقیه)

5- استنشاقی / موضعی: (اسپری، پودر)

6- مهملی / موضعی: (قرص، اوول، کرم)

نکات قابل توجه هنگام نسخه پیچی جهت کاهش کسورات عبارتند از :

- 1- خودداری از تحویل دارو به دارندگان دفترچه های بیمه فاقد اعتبار (منظور دفترچه هایی است که اعتبار آن خاتمه یافته و یا اعتبار آن مخدوش شده و فاقد تصحیح و مهر و امضای شعبه صادرکننده دفترچه است) و دفترچه های فاقد عکس (برای افراد بالای 2 سال)
- 2- خودداری از پذیرش و تحویل دارو به دارندگان نسخ تاریخ آینده و یا تاریخ گذشته بیش از 72 ساعت (بدون احتساب ایام تعطیل).
- 3- خودداری از پذیرش دفترچه هایی که نسخ آن با خودکار قرمز یا مداد نوشته شده یا قلم خوردگی دارد و توسط پزشک تصحیح و مهر و امضا نشده است.
- 4- کنترل مهر، نام و نام خانوادگی پزشک، خوانا بودن شماره نظام پزشک
- 5- خودداری از انجام هرگونه دخل و تصرف در نسخ تجویزی پزشک معالج
- 6- جایگزینی داروی مشابه فقط با نظر پزشک معالج و مشروط به قیمت گذاری ارزانتر
- 7- کنترل نسخه از لحاظ دو رنگی و دو خطی بودن و عدم پذیرش نسخه ای با دو امضاء متفاوت
- 8- چنانچه نسخه ای را یک پزشک و پشت آنرا پزشک دیگری تائید نمایند جزء نسخ باطل محسوب خواهد شد.
- 9- چنانچه پزشکی در پشت نسخه دارو بنویسد آن دارو را جزء بیمه حساب نمی کنیم.

- 10- چنانچه پزشک نسخه ای با دو رنگ متفاوت بنویسد باید دورنگ بودن از طرف پزشک در پشت نسخه با مهر و امضاء تأیید گردد.
- 11- ملاک محاسبه قیمت داروها، آخرین فهرست قیمت دارویی است که از طریق سایت اعلام نرخ دارو در اختیار داروخانه های طرف قرارداد قرار گرفته است.
- 12- قیمت گذاری نسخ به میزان داروی تحویلی و در هنگام نسخه پیچی صورت گیرد .
- 13- اگر در هنگام قیمت گذاری اشتباهی رخ دهد بایستی بدون لاگ گیری و یا بر چسب زدن بر روی قیمت دارو باشد ، حتماً باید روی قیمت اشتباه یک خط تیره کشیده شود بنحوی که قیمت اولیه قابل رویت باشد، و مبلغ صحیح را در بغل آن ثبت گردد ، این عمل در مورد سهم سازمان و جمع کل نسخه صدق میکند در غیر این صورت نسخه مخدوش محسوب شدو باطل میباشد.
- 14- در صورت نداشتن میلی دارو توسط پزشک حداقل دوز دارو محاسبه خواهند شد.
- 15- تعداد دارو و اقلام دارویی در نسخه باید با حروف انگلیسی نوشته شده، و در غیر این صورت جزء نسخ باطله محسوب خواهد شد.
- 16- در صورتی که در حین جدا کردن نسخه از دفترچه مشخصات و تاریخ انقضاء مربوطه پاره گردد نسخه باطله محسوب میگردد.
- 17- دستور دارویی باید بطور خوانا ، و مشخص بر روی برچسب دارویی یا در روی دارو نوشته شود ، و دقت شود برچسب داروئی روی تاریخ انقضاء یا نام دارو نیفتد .
- 18- خودداری از تحویل دارو به دارندگان نسخ جدا شده از دفترچه بیمه بیمار.
- 19- در صورتیکه ویالهای دارویی تجویز شده ، نیاز به آب مقطر جهت تزریق داشته باشد و پزشک قید ننموده باشد به ازای هر ویال یک عدد آب مقطر هزینه قابل پرداخت می باشد.

20- جهت پیشگیری از اشتباهات نسخه پیچی یکبار قبل از تفکیک داروها مطابق نسخ بیماران و بار دیگر در هنگام تحویل آنها به بیمار به دوز و میلی گرم داروهای تجویز شده توجه و سپس داروها به بیمار تحویل گردد.

21- اگر در نسخه دارویی تجویز شده یک یا چند قلم از داروها در داروخانه موجود نباشد، باید جهت دریافت مابقی داروها، مقابل اقلام غیر موجود خط زده شود.

22- بر اساس کمیسیون امور بیمه های سه گانه درمانی یکسری داروی محدود به کارشناسان مامایی که به نوع تخصص شان اختصاص یافته است. سخ دارویی کارشناسان و کارشناسان ارشد مامایی باح دارای مهر با شماره نظام مامائی بوده و فقط از داروهای اعلام شده در تعهد باشد.

مهمترین خطاها هنگام نسخه پیچی

1- خطای ناشی از تحویل یک دارو به جای داروی دیگر به علت اشتباهات املائی به ویژه در حالت هایی که خط پزشک ناخوانا باشد و یا املا کلمه را کامل ننویسد این نوع خطا از شایع ترین خطاهای نسخه پیچی می باشد.

2- خطای ناشی از تحویل یک شکل دارو به جای شکل دیگری از همان دارو.

3- خطای ناشی از تحویل یک واحد دارویی متفاوت با فرم مورد نظر

4- خطای ناشی از نحوه مصرف (مانند تزریق

iv به جای im)

5- خطای ناشی از تحویل مقدار مورد نظر دارو

اشنائی با اختصارات رایج در نسخ

- Bid: twice a day(bis in die)..... دو بار در روز
- Tid,tds: three times a day(ter in die) سه بار در روز
- Qid: four times a day(quarter in die) چهار بار در روز
- Hs: at bedtime
- Q: every
- Qh: every hour هر ساعت
- Qd: every day روزی یک بار
- Prn: as needed در صورت نیاز
- Cap: capsule کپسول
- Tab: tablet قرص
- Amp: ampule آمپول
- Oint: ointment پماد
- Syr,syp: syrup شربت
- Spr: spray اسپری

- Susp: suspensionسوسپانسیون
- Supp: suppositoryشیاف
- Solu: solution.....محلول
- Lot: lotion.....لوسیون
- Powd: powder.....پودر
- Vag: vaginal.....واژینال
- Ns:normal salinنرمال سالین
- Opht: ophtalmic.....چشمی
- Im: intramascular.....تزریق عضلانی
- Inj: injection.....تزریق
- Iv: intravenous.....تزریق وریدی
- Sc: subcutaneous.....تزریق زیر جلدی

مهمترین نسخ مشمول کسورات به شرح ذیل می باشند:

نسخ مربوط به قبل از تاریخ قرارداد

* نسخ کاربنی و یا تجویزی با مداد و خودکار قرمز

*نسخ فاقد تاریخ، فاقد تاریخ اعتبار، تاریخ اعتبار گذشته و تاریخ مخدوش که توسط پزشک معالج تصحیح و مهر و امضا نشده باشند

* نسخ فاقد مهر شماره نظام پزشکی و امضای پزشک معالج

* نسخ فاقد مهر و امضای مسئول فنی داروخانه و یا قیمت گذاری نشده

نسخی که فهرست اقلام دارویی آن مخدوش و توسط پزشک تصحیح و مهر و امضا نشده باشد *

* نسخ مخصوص سازمان های بیمه ای دیگر